

ODGOVOR BOŽIDARJU PREMRLU

Spoštovani,

Zgrožena in s krčm v želodcu sem odložila vaše povsem upravičeno jezno pismo in pred očmi se mi je zavrtel "film", povezan z nastankom spornega poročila študenta Dušana Štepcu (Poročilo skupine, ki je raziskovala kamnarstvo). To poročilo je nastajalo vsaj nekaj mesecev in dve verziji le-tega sem v letu 1995 zavrnila, ker sem menila, da nista bili primerni za objavo. Šlo je za vsebinske in slogovne pomanjkljivosti in nedodelanosti, zato sem Dušana Štepcu prosila, da besedilo popravi. Tretja verzija, ki jo je prinesel, je zadostovala splošnim kriterijem, ki jih ima Glasnik, in tekst je bil sprejet v objavo v oktobru 1995. Zdaj vem, zakaj je bil "boljši". Do prejema vašega pisma 12. 2. 1996 sva bila oba z glavnim urednikom Rajkom Muršičem prepričana, da je študent pač toliko "napredoval" in se "opismenil", da nisva niti posumila v poštenost njegovih namenov, pač pa sva bila, nasprotno, prav vesela te spremembe. Vsekakor pa nama niso bile znane dodatne okoliščine, ki jih navajate v vašem pismu, niti to, da je vaše besedilo izšlo oziroma bilo v pripravi za izid v zborniku Poletna delavnica Podsreda '94 oziroma da je poročilo o delavnici skoraj dobesedno prepisano iz vaših terenskih zapiskov. Je pa tudi res, da urednika ne moreva (takoj) prebrati vsega, kar izide na etnološkem področju.

Pridružujem se vašemu mnenju, da avtor, študent 4. letnika Dušan Štepec, najverjetneje ni kradel iz koristoljubja, pač pa zaradi **nepoučenosti**, čeprav to najboljše ve le on sam. Vsekakor bo vaše pismo objavljeno v Glasniku, prav tako tudi moj odgovor nanj in opravičilo, pa tudi Dušanu Štepcu dajemo možnost, da brani svojo "čast" in se izjasni o tej peripetiji. Vsekakor bi v svojem poročilu moral navesti vir, torej vaše terenske zapiske, ki jih je, kakor je razvidno iz kopije, ki ste jo poslali skupaj s pismom, na nekaterih delih res skoraj dobe-

sedno prepisal in jih ni vsebinsko spreminjal. Kot "olajševalno okoliščino" mu lahko štejemo to, da svojega poročila ne "prodaja", kakor vi pravite, v svojem imenu, pač pa govori o delu v skupini in na začetku omenja vse sodelujoče in vas kot mentorja. Ne morem soditi o tem, koliko je študentu znana problematika varstva avtorskih in sorodnih pravic, moral pa bi poznati osnove znanstvenega aparata in vas na ustreznih mestih citirati, četudi vaši terenski zapiski ne vsebujejo izjave o nadaljnji uporabnosti, pač pa to velja le za objavljeno poročilo, ki ga omenjate.

Ne samo, da je to obžalovanja vredno, pač pa je lahko katastrofalno za vedo, kot je etnologija, zato nameravam predlagati in prositi vse bralce Glasnika - vse, ki so včlanjeni v Slovensko etnološko društvo, in druge etnologue, da pošljejo svoja dopolnila k **etnološkemu etičnemu kodeksu**. Ta naj bi normiral vse možne pristope k npravstveni problematiki in poklicni drži. Slovenskemu etnološkemu društvu ga nameravam predlagati kot dopolnilo k statutu. O kodeksu že nekaj časa razmišljam ter ga snujem. Fragmentarno bo objavljen v isti številki Glasnika. Ker se bojim, da ta škandal ni edino neetično ravnanje v slovenski etnologiji, pozivam vse, ki menijo, da je o etiki vredno razpravljati, naj pošljejo svoja mnenja, izkušnje in strokovno utemeljene poglede na to temo, saj je res že skrajni čas, da se o tem razpravlja javno in ne samo v obrekovalnicah. Prispevki bodo objavljeni v tematski številki Glasnika.

Vam se pa kot odgovorna urednica Glasnika SED iskreno opravičujem za neljubo škodo, ki smo vam jo povzročili z objavo spornega članka.

Ljubljana, 12. 2. 1996

Mojca Ramšak

(15. 2. 1996 izročeno v vednost Dušanu Štepcu.)

POJASNILO K PROBLEMU, KI JE NASTAL S PRISPEVKOM POD NASLOVOM LJUDJE IN KAMEN V GLASNIKU SED 4/1995

Kdor dela, dela tudi napake, pravi slovenski pregovor. S tem bi rad povedal, da za nastanek tega spornega poročila ni bilo dovolj le vzeti terenske zapiske Božidarja Premrla, se uvesti za mizo, mirno prepisati vsebino in zadeva je opravljena. Zahrtevalo je mnogo več truda, predvsem razmišljanja o tem, kako napisati besedilo in kaj vse naj vsebuje poročilo, da bo dovolj razumljivo.

Čas, ki sem ga porabil za pisanje poročila, bi lahko "zabil" za druge "manj pomembne" stvari. Toda to poročilo sem želel napisati, ker me je področje kamnarstva zanimalo in ker smo kot skupina v času poletnega raziskovalnega tabora Podsreda 1994 med seboj zelo dobro sodelovali.

Rad bi poudaril, da s pisanjem tega poročila nisem imel nobenih slabih namenov, niti se nisem hotel kakorkoli okoriščati s tujim znanjem. Poročila nisem hotel "prodajati" v svojem imenu. Zdi se mi, da je to dovolj jasno poudarjeno na začetku poročila. Tu govorim o delu v skupini, navajam vse

sodelujoče in omenjam mentorja skupine Božidarja Premrla.

V poročilu, ki sem ga napisal, sem nehote zagrešil usodno napako, ki je pripeljala do nastalega problema. Terenskih zapiskov Božidarja Premrla, povsod tam, kjer sem jih dobesedno ali kako drugače povzemal, nisem citiral. Ta spodrsrljaj se mi vsekakor ne bi smel pripetiti. Ob vestnem navajanju drugih citatov in opomb mi ni jasno, kako se mi je mogla zgoditi taka začetniška napaka.

Da sem v svojem poročilu ohranil podobno shemo in v posameznih delih poročila bolj ali manj povzemal snov iz terenskih zapiskov Božidarja Premrla, je vzrok v tem, da sem se na taboru prvič seznanil s področjem kamnarstva. Do tedaj mi je bilo popolnoma tuje in v desetih raziskovalnih dneh tabora si kljub svojemu prizadevanju nisem pridobil dovolj rutine, da bi lahko popolnoma samostojno in strokovno neoporečno napisal poročilo. V času raziskovanja namreč ni bilo dovolj časa, da bi se podrobneje seznanili s problematiko

te teme, saj smo skušali vsak raziskovalni dan čim boljje izkoristiti in smo zato delali na terenu.

Na začetku sestavljanja poročila sem imel resničen namen dati svoje poročilo v pregled Božidarju Premrlu. Tako sva bila tudi dogovorjena. Toda večkratno popraviljanje teksta mi je vzelo toliko energije in delovnega elana, da mi tega poročila ni uspelo oddati Božidarju Premrlu. Če bi to storil, verjetno do teh zapletov ne bi prišlo, ker bi me verjetno na moje na-

pake opozoril že on sam. S tem mislim tudi na kršenje avtorskih pravic, čeprav njegovi terenski zapiski ne vsebujejo izjave o nadaljnji uporabnosti. Da pa to opozorilo vsebuje Premrlovo poročilo v zborniku, nisem mogel vedeti, ker doslej še nisem prejel zbornika in mi je njegova vsebina do sedaj neznana.

Zagorica, 19. 2. 1996

Dušan Štepec

Zagorica 37 pri Velikem Gabru

Mojca Ramšak

UDK 174 : 39

POKLIC IN POKLICANOST

Avtorica na praktičnem in normativnem nivoju postavlja **osnove etnološkega etičnega kodeksa** in ovrednoti moralno pozitivno in negativno delovanje etnologov. Predlagane etične normative razdeli na štiri glavne skupine, in sicer: odgovornost etnologa do informatorjev - pripovedovalcev in drugih udeležencev - nosilcev informacij ter skupnosti, ki jo preučuje; odgovornost do poklicnih kolegov pri skupinskem ali individualnem delu; odgovornost do ustanove, v kateri etnolog deluje, in do celotne družbe; odgovornost do sponzorjev raziskave.

Ker je narava etnološkega dela taka, da je ne moremo do zadnje pike predpisati z navodili in prav tako ne nadzorovati, pravila kodeksa po svojem učinkovanju pokrivajo obvezna in želena ravnanja, ne pa vseh možnih. Avtorica meni, da naj se notranji etični nadzor izvaja v poklicnem socializacijskem procesu. S predlaganim kodeksom želi pri etnologih povečati občutljivost za zaznavanje etično spornih zadev, ki se lahko pojavijo med njihovim delom, jim ponuditi temeljne vzorce za ravnanje in jih spodbuditi k večjemu zanimanju za ta vprašanja.

STALIŠČE

Poklic in poklicanost naslavljam (pred)tekst o etnološki

poklicni etiki in tistem delu raziskovanja, kjer etnolog trči ob vprašanje "**Kaj moram storiti?**" Nadaljevanje teksta bo objavljeno v posebni tematski številki Glasnika SED o etnološki etiki. V tekstu ne posegam na področje teoretične etike, ki si za izhodišča postavlja vprašanja, kot: kaj je moralna sodba, kaj je moralna opredelitev, kaj je moralni princip ipd., ki kvantitativno in kvalitativno pojasnjuje vlogo karakterja, pobude, namere, cilje, motive ali ravnanje človeka pri nrvstvenem presojanju (prim. Sruk 1996: 139). Ne utegnem niti pojasniti izrazoslovja (etika, morala, deontologija, etični kodeks, deontološki zakon, moralna načela, etična načela, nrvnost ipd. ter razlike med moralnimi, poklicnimi in kazenskimi dolžnostmi in odgovornostmi). V tem kontekstu tudi ne mislim razpravljati o "svobodni in ideološki znanosti". Ta področja puščam odprta in jih hranim za drugo priložnost. Tu želim predvsem na praktičnem in normativnem nivoju postaviti **osnove etnološkega etičnega kodeksa**, torej določiti moralno pozitivno in negativno delovanje etnologov in ustvariti relativno trajen etični standard.¹

Svoje osmislitve normativnih načel in moralnih sankcij, ki so nastaja(ja)le v strahu pred moralnim vakuumom v etnologiji,² dajem v oceno in dopolnilo Slovenskemu etnološkemu društvu in njegovim članom ter predlagam, da se na občnem zboru sprejmejo ob novem statutu. Vse predloge in dopolnila pošljite na naslov društva **do 1. maja 1996.**

Pragmatično zanimanje za formuliranje moralnih načel za področje etnološkega raziskovalnega dela izhaja iz vsakodnevnih in nikakor ne namišljenih potrebe o nujnosti splošnih izhodišč etičnih principov v etnologiji. Ta nikakor ne smejo postati ali biti samo stvar osebne zavesti raziskovalca (in s tem ohranjati vso svojo ohlapnost, ki temelji na negativno razumljeni svobodi, ki se upira odvisnosti od tujega določanja), pač

¹ Namenoma uporabljam izraz *relativna trajnost*, ki se zdi na prvi pogled zavajajoč in skregan z zdravo pametjo. Za odločitev o uporabi te sintagme sem se odločila po premisleku in na podlagi poznavanja etnološke in antropološke prakse pri nas in v svetu. Kar je etično danes, je lahko že jutri neetično in obratno. To se da pogojno razumeti le v primeru, če govorimo o profesionalni etiki in obči človeški etiki ter med njima naredimo "rez". Pri tem zagovarjam stališče, da je obča človeška etika v svojem bistvu nespremenljiva in da mora biti neodvisna od sočasnih družbenih tokov, profesionalna etika pa ji mora slediti v vseh izhodiščih. Toda praksa včasih (žal) kaže, da se profesionalna etika večkrat prilagaja "duhu časa", od koder potem izvira ta relativizem. Znaní so recimo primeri iz druge svetovne vojne, ko so antropologi delali za obrambne oddelke in so jim pri tem ploskali zaradi njihove rodoljubnosti, ko so uporabljali svoje znanje za vojaške dosežke, medtem ko so bili med vietnamsko vojno antropologi, ki so počeli kaj takega, pod strogo kritiko (glede slednjega prim. Russell 1994: 107).

² Z moralnim vakuumom imam v mislih (samo)izobraževanje v teku študija, ko se študent s poklicno etnološko etiko seznanja bolj samoiniciativno, nenačrtno in nenadzorovano po zgledih, ki jih naključno sreča med svojo terensko prakso ali o kateri sliši pripovedovati. Ker nima osnovnega formalnega sistematičnega znanja o pomenu zrele etične orientacije v etnologiji (in tudi ne pobude za razpravo o svojih opažanjih), nima možnosti, da bi razlikoval dobre od slabih zgledov bolj, kot ga usmerja njegova lastna intuicija in z dotedanjjo (študijsko) socializacijo privzgojen moralni čut.